

Ohjaajan opas perheohjaajille

Eväitä arkeen -perhekoulun ohjaajien op-
paan mallintaminen

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaaliala
Sosionomi AMK
Sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuori-
sotyö
Opinnäytetyö
Kevät 2017
Mervi Kantola

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

KANTOLA, MERVI:

Ohjaajan opas perheohjaajille
Eväitä arkeen -perhekoulun ohjaajien
oppaan mallintaminen

Sosiaalipedagogisen lapsi- ja nuorisotyön opinnäytetyö, 34 sivua, 1 liite-
sivu

Kevät 2017

TIIVISTELMÄ

Toimeksiantajana oli Hyvinkään kaupunki Perhepalveluiden perhetyö, jonka perustehtäviin kuuluu perheiden arjessa selviytymisen vahvistaminen sekä heidän voimavarojensa tukeminen ja elämänhallinnan vahvistaminen. Eväitä arkeen -perhekoulun avulla tarjotaan varhaiskasvatusikäisten lasten vanhemmille matalan kynnyksen palvelua ja ennaltaehkäisevää perheiden ohjaamista.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa ohjaajan opas, joka antaa Perhepalvelujen perheohjaajille käytäntöön yhteneväisen ryhmäohjausmallin ja -rungon varhaiskasvatusikäisten lasten vanhempien ryhmän ohjaamiseen. Opinnäytetyön tarkoituksena oli lisätä perheohjaajien teoreettista tietopohjaa ja yhtenäistää perhetyön varhaiskasvatusikäisten lasten vanhempien ryhmän ohjaamisen laatua.

Opinnäytetyö oli toiminnallinen ja siinä on työyhteisöä kehittävä näkökulma. Toimin toisena ryhmän ohjaajana Eväitä arkeen -perhekoulussa. Tämän avulla pystyi tuomaan esille myös kehityksellisiä elementtejä, jotka auttoivat oppaan valmistumisessa.

Perheohjaajat saavat oppaan avulla työkaluja ryhmän ohjaamiseen sekä asiakaskäynneille yksittäisten asiakkaiden ja perheiden kanssa. Oppaan avulla lisätään perheohjaajan tietoisuutta vuorovaikutustyöskentelystä ja mentalisaatiokyvystä. Sen avulla voidaan myös perehdyttää uusia perheohjaajia.

Jatkotutkimusmahdollisuutena voisi olla sen arvioiminen, miten Eväitä arkeen -perhekoulu vaikuttaa perheen arjen hallintaan.

Asiasanat: kasvatustietoisuus, mentalisaatio, perhedynamiikka, ratkaisukeskeisyys, ryhmäohjaus, voimavarakeskeisyys, vuorovaikutus

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

KANTOLA, MERVI:

Counselor's Guide for family counselors

Modeling instructors' manual at tools for everyday life family school

Bachelor's Thesis in Social pedagogy for work with children and young people, 34 pages, 1 page of appendices

Spring 2017

ABSTRACT

The thesis was commissioned by the Family Work unit of Family Services of the City of Hyvinkää. The basic tasks of this unit consist of strengthening families coping with everyday life, supporting their resources and enhancing their life management. Tools for everyday life family school provides the parents of preschool-aged children with low-threshold services and gives preventative guidance to families.

The aim of the thesis is to produce a counselor's guide that provides the family counselors of Family Services with a down-to-earth model and framework for group counseling of a group of preschool-aged children's parents. The purpose of the thesis is to deepen the theoretical knowledge base of family counselors and to standardize the quality of counseling of a group of preschool-aged children's parents within family work.

The thesis is functional and contains an approach for developing a work community. I worked as a second counselor in the Tools for everyday life family school. The experience enabled me to bring out developmental elements that helped me finalize the guide.

The guide provides family counselors with tools for counseling groups as well as for visiting individual customers and families. The guide aims to raise the awareness of family counselors on interactive working methods and mentalization. It can also be used for orienting new family counselors.

A further study could be to assess the impact of the Tools for everyday life family school on a family's everyday management.

Key words: education awareness, family dynamics, group counseling, interaction, mentalization, resource-orientation, solution focused

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	3
2.1	Toimeksiantaja	3
2.2	Perheohjaajan työ	3
2.3	Tarkoitus, tavoite ja rajaukset	4
2.4	Tiedonhaun kuvaus	5
3	PERHETYÖN ERI NÄKÖKULMIA	6
3.1	Ehkäisevä perhetyö	6
3.2	Sosiaalipedagoginen ajattelutapa perhetyössä	6
3.3	Arkilähtöisyys perhetyössä	7
4	PERHEOHJAAJA RYHMÄNOHJAAJANA	10
4.1	Ryhmän ohjaaminen	10
4.2	Vuorovaikutus ryhmän ohjauksessa	11
4.3	Mentalisaatiokyky ja reflektiivinen työote ryhmän ohjauksessa	12
4.3.1	Mentalisaatiokyky	12
4.3.2	Reflektiivinen työote	13
4.4	Tietoisuus perheen muutoksesta ryhmän ohjauksessa	15
4.4.1	Perheen toimivuus ja dynamiikka	15
4.4.2	Vanhemman kasvatustietoisuus	16
5	OHJAAJAN OPPAAN TOTEUTTAMINEN	18
5.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	18
5.2	Eväitä arkeen -perhekoulun tarpeen syntyminen	18
5.3	Eväitä arkeen -perhekoulun teemat	19
5.3.1	Lapsen käyttäytymisen ymmärtäminen ja huomion tarve	19
5.3.2	Kommentoiva leikki	20
5.3.3	Vuorovaikutus lapsen kanssa	20
5.3.4	Meidän perheen pelisäännöt	20
5.3.5	Vanhemmuuden voimavarat ja jaksaminen arjessa	20
5.3.6	Vanhemman kiukku, vihan tunteet ja itsekontrolli	21
5.3.7	Lapsen käyttäytymisen rajaaminen ja tunteiden hallinta	21
5.3.8	Kodin ulkopuoliset tilanteet	21
5.3.9	Kertausta – miten meillä menee?	22

5.4	Oppaan rakentuminen	22
5.5	Ohjaajan oppaan merkitys	24
6	POHDINTA	26
	LÄHTEET	29
	LIITTEET	35

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön toimeksiantaja on Hyvinkään kaupunki Perhepalveluiden perhetyö. Perhepalveluiden perhetyön perustehtäviin kuuluvat perheiden arjessa selviytymisen vahvistaminen sekä vanhempien voimavarojen tukeminen ja elämänhallinnan vahvistaminen. Opas auttaa toimeksiantajaa perheohjaajien toiminnan tukemisessa ja ryhmien ohjaamisen toimintamallin yhtenäistämässä. Tarve Eväitä arkeen -perhekoulun aloittamiselle tulee perhetyön asiakaskohtaamisista muun muassa vanhempien huolista, kasvatuspulmista, tunteiden käsittelystä sekä vuorovaikutuksen ja arjen haasteista. Eväitä arkeen -perhekoulu on tärkeä matalan kynnyksen palvelu. Hyvinkään kaupungin Perhepalveluissa tarvitaan matalan kynnyksen palvelua, jonka avulla voidaan tarjota varhaista sekä ennaltaehkäisevää perheiden tukemista.

Opinnäytetyön tarkoituksena on lisätä perheohjaajien teoreettista tietopohjaa ja yhtenäistää perhetyön varhaiskasvatusikäisten lasten vanhempien ryhmän ohjaamisen laatua. Perhetyön perheohjaajat saavat oppaan avulla tukea ryhmän ohjaamiseen. Opas antaa myös tukea asiakaskäynneille yksittäisten asiakkaiden ja perheiden kanssa. Oppaan avulla voidaan myös perehdyttää uusia perheohjaajia.

Opinnäytetyö on toiminnallinen ja siinä on työyhteisöä kehittävä näkökulma. Teoreettinen viitekehys ja keskeiset käsitteet ovat suoraan Eväitä arkeen -perhekoulusta ja siellä käytetyistä aihekokonaisuuksista. Toiminnallisessa opinnäytetyössä aineistoa kerätään haastatteleamalla perheohjaaja Eva Kiurua, joka on ohjannut Eväitä arkeen -perhekoulua jo monen vuoden ajan. Eväitä arkeen -perhekoulun ryhmätapaamiset sijoittuvat vuoden 2016 helmikuun ja elokuun väliselle ajalle. Kehityksellisiä elementtejä oppaan valmistumiseen saadaan toimimalla toisena ohjaajana toimijatutkijana.

Opinnäytetyö rakentuu niin, että aluksi toisessa luvussa avataan perheohjaajan työtä sekä tiedonhaun kuvausta. Kolmannessa luvussa tuodaan esille perhetyön eri näkökulmia, joihin sisältyy ehkäisevä perhetyö. Sosiaalipedagogiikan ja arkikäsitteen kautta avataan perheohjaajan työskentelyä ihmisten kohtaamisessa arjen haasteissa. Kolmannessa luvussa tuodaan esille myös keskeisiä näkökulmia, joilla on merkitystä ihmiselle itselleen. Samalla tuodaan näkyväksi arki/elämismaailmaa yksilöllisten ja yhteiskunnallisten tekijöiden leikkauspisteen kautta. Neljännessä luvussa käsitellään ryhmän ohjaamista ratkaisukeskeisyyden ja toimivan vuorovaikutuksen avulla. Reflektiivisyys työotteessa vaatii ohjaajalta uuden tiedon ja työotteen soveltamista vanhaan tietoon ja kyvyn ymmärtää mentalisaation vaikutusta ryhmän ohjaamisessa.

Viidennessä luvussa avataan toiminnallisen opinnäytetyön teoreettista viitekehystä, tarpeen syntymistä Eväitä arkeen -perhekoulun aloittamiselle sekä oppaan rakentumista ja ryhmäohjaukseteemoja. Kuudennessa luvussa pohditaan perhetyön lähtökohtia ja sitä, mikä merkitys opinnäytetyöllä on toimeksiantajalle. Lopuksi avataan jatkotutkimusmahdollisuutta tutkia Eväitä arkeen -perhekoulun vaikutusta perheen arjen hallintaan.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Toimeksiantaja

Opinnäytetyön toimeksiantaja on Hyvinkään kaupunki Perhepalveluiden perhetyö. Perhepalveluiden perhetyön perustehtäviin kuuluu perheiden arjessa selviytymisen vahvistaminen sekä vanhempien voimavarojen tukeminen ja elämänhallinnan vahvistaminen. Perhetyö on alle 18-vuotiaille lapsille ja nuorille ja heidän perheilleen järjestettävää kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista tukemista, jonka tavoitteena on hyvän arjen ja hyvinvoinnin lisääminen yhteistyössä perheiden kanssa. (Hyvinkään kaupunki 2016.)

”Perheohjaus on vanhemmuuden tukemista, lasten hoidon ja kasvatuksen ohjaamista, kodin arjen ja arkirutiinien hallintaa, perheen toimintakyvyn vahvistamista uusissa elämäntilanteissa, perheen vuorovaikutustaitojen tukemista ja sosiaalisten verkostojen laajentamista sekä syrjäytymisen ehkäisyä. Perheohjaus on aktiivista verkostotyötä muiden toimijoiden ja perheen läheisten kanssa.” (Hyvinkään kaupunki Perhepalvelut 2016.)

Toimeksiantajan puolelta opinnäytetyön ohjaajana toimii perheohjaaja Eva Kiuru. Hän työskentelee Perhepalveluiden perhetyössä yhtenä perheohjaajana ja toimii myös Eväitä arkeen -perhekoulun ohjaajana.

2.2 Perheohjaajan työ

Laaja-alaisemmin perhetyönä voidaan nähdä kaikki se työ, mitä perheiden kanssa tehdään. Toimijatahoina voivat olla kuntien sosiaalitoimen, neuvoloiden tai päiväkotien, kolmannen sektorin ja seurakunnan perhetyö. Perhepalvelut nähdään asiakaslähtöisenä toimintana, jossa perheet hakevat palvelua vapaaehtoisesti ja tuovat esille omat tarpeensa halutessaan palveluita, eikä siinä ole välttämättä selkeää työn sisältöä. (Rönkkö & Rytönen 2010, 27–29.)

Perhetyö on sosiaalihuoltolain mukaista palvelua, eikä palveluun vaadita lastensuojelun asiakkuutta. Lastensuojelun asiakkaana oleva lapsi ja hä-

nen perheensä ovat kuitenkin oikeutettuja saamaan sosiaalihuoltolain mukaista perhetyötä tai lastensuojelulain mukaista tehostettua perhetyötä. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2015.)

Perheohjaaja tai perhetyöntekijä on ammattinimike, joka nähdään myös lähestymistapana ja työmenetelmänä. Perheohjaajan työ on perheen arjen toimintakyvyn tukemista, vahvistamista ja ohjaamista. Toimiessaan perheiden kanssa on otettava huomioon ensisijaisesti lapsen etu. Työn sisältö painottuu varhaiseen tukemiseen ja varhaisten ongelmien puuttumiseen, syrjäytymisriskin ehkäisemiseen sekä perheiden osallisuuden tukemiseen. Perheohjaajalla on hyvä olla tietoisuus ja valmius havaita tilanteita ja ohjata vanhempia muiden palveluiden piiriin, jos havaitsee suuria arjenhallinnan puutteita perheissä ja kokee, ettei itse yksin pysty auttamaan heitä. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 10, 112.)

2.3 Tarkoitus, tavoite ja rajaukset

Opinnäytetyön tarkoituksena on lisätä Hyvinkään kaupungin Perhepalveluiden perheohjaajien teoreettista tietopohjaa ja yhtenäistää perhetyön varhaiskasvatusikäisten lasten vanhempien ryhmän ohjaamisen laatua. Lähtökohta perhekouluun syntyi vanhempien ja perheiden tarpeista. Tarve perhekoulun aloittamiselle tuli varhaiskasvatusikäisten lasten vanhempien huolista, kasvatuspulmista sekä vuorovaikutuksen ja arjen haasteista.

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa ohjaajan opas, joka antaa Perhepalveluiden perheohjaajille käytäntöön yhteneväisen ryhmänohjausmallin varhaiskasvatusikäisten lasten vanhempien ryhmän ohjaamiseen.

Rajaan pois opinnäytetyöstäni varhaiskasvatusikäisten lasten vanhempien ja lasten haastattelut. Tässä opinnäytetyössä ei tutkita ryhmäohjauksen vaikutuksia varhaiskasvatusikäisiin lapsiin eikä heidän vanhempiinsa. Tutkimuksessa ei myöskään tarkastella sitä, miten vanhemmat kasvattavat lapsiaan.

2.4 Tiedonhaun kuvaus

Lähdemateriaalia olen hakennut Masto-Finnan, Melindan, Googlen ja Google Scholarin kautta. Aineiston keruuna käytin myös haastatteluja perheohjaajan Eva Kiurun kanssa aikavälillä 9.2.2016–30.8.2016. Nämä haastattelut pohjautuvat pitkälti oppaan syntymiselle. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2013, 204) tuovat esille haastattelun ainutlaatuisena tiedonkeruumenetelmänä, koska haastattelutilanteessa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa.

Alustavassa tiedonhaussa hyödynsin Lahden ammattikorkeakoulun korkeakoulukirjastopalvelujen informaation ja tiedonhankintaklinikan palveluja helmikuussa 2016. Tiedonhankintaklinikalta sain apua lähdemateriaalihakuun Masto-Finnasta ja Melindasta. Lähteitä etsiessäni käytin monikenttähakua. Käytin hakusanoja ryhmäohjaus, ratkaisukeskeisyys, voimavarakeskeisyys, vuorovaikutus, perhedynamiikka, kasvatustietoisuus ja mentalisaatio. Nämä käsitteet tarkistin yleisestä suomalaisesta asiansanastosta (YSA). YSA:sta ei löytynyt kasvatustietoisuutta vaan kasvatusta, eikä voimavarakeskeisyyttä vaan voimaantumista eikä perhedynamiikkaa vaan perhe-elämä ja vanhempi-lapsisuhde. Käytin näitä kaikkia hakukriteereinä, joka selviää liitteestä 1.

Pääsin lähteiden pariin suuremmalta osin googlen kautta samoja hakukriteerejä käyttäen. Löytämieni tutkimusaineistojen lähdeluetteloiden kautta pääsin tutustumaan uusiin lähteisiin. Tiedonhakua rajasin alkamaan vuodesta 2006, koska opinnäytetyössä huomioin lähdekriittisyyden sekä ajan-kohtaisuuden. Käytin kuitenkin poikkeuksena Juha Hämäläisen lähteitä, jotka ovat aikaisemmilta vuosilta, koska käytin alkuperäisiä lähteitä ja hän on tunnettu kirjoittaja. Vilkan ja Airaksisen (2003, 53) mukaan opinnäytetyön tekemisessä on huomioitava lähdekritiikki ja tärkeitä ovat myös oppaan käytettävyys ja sopivuus käyttöympäristössä ja kohderyhmässä.

3 PERHETYÖN ERI NÄKÖKULMIA

Perhetyön keskeinen ajatus on ennaltaehkäisy ja varhaisen tuen antaminen perheisiin, näillä vaikutetaan perheen jaksamiseen ja selviytymiseen arjessa. Perheiden jaksaminen ja elämäntilanteet ovat erilaisia ja monimuotoisia. Perhetyö on monialaista työskentelyä eri tahojen ja erilaisien tavoitteiden kanssa. (Järvinen ym. 2012, 12–13.) Perheiden tukemisessa varhainen puuttuminen ja ennaltaehkäisyn tärkeys on tuotu esille uudessa sosiaalihuoltolaissa. Sen luvussa 3 pykälässä 16 määritellään sosiaaliohjauksen tarkoitusta, yksilöiden ja perheiden ohjausta sekä tukea palvelujen käytössä. Tavoitteena on yksilöiden ja perheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen vahvistamalla heidän elämänhallintaa ja toimintakykyä. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.)

3.1 Ehkäisevä perhetyö

Ehkäisevän perhetyön näkökulma on ylläpitävä ja hyvinvointia lisäävä sekä riskejä pienentävä perheiden arjen hallinnassa. Ehkäisevään perhetyöhön kuuluu niin suunnitelmalliset kuin tavoitteelliset lyhytaikaiset perhetyön jaksot, joita tarjotaan sosiaalitoimiston, perhepalvelun tai perheneuvolan palveluina. Ehkäisevän perhetyön toimintamuotoja voi olla myös vertaisryhmätoiminta, harrastusryhmät tai äiti-lapsikahvilat. (Rönkkö & Rytönen 2010, 32–33.) Ehkäisevän perhetyön näkökulma on perheen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä, joilla on vaikutuksensa koko perheen hyvinvointiin. Lasten hyvää kasvua ja kehitystä tukemalla pyritään ehkäisemään lastensuojeluasiakkuuksia. Vanhempien voimavarojen vahvistamisella autetaan heitä kohtaamaan arjen haasteet sekä kannustetaan heitä selviytymään ja ottamaan itse vastuu haasteiden edessä. (Järvinen ym. 2012, 12–21.)

3.2 Sosiaalipedagoginen ajattelutapa perhetyössä

Perheohjaaja perehtyy sosiaalipedagogisessa ajattelu- ja keskusteluperinteessä vaikuttaviin toimintaperiaatteisiin ja ideoihin. Hän luo niihin henkilökohtaisesti kriittisen suhteen ja tarkastelee työtään, yhteiskuntaelämää,

sosiaalisia ongelmia ja niiden lievittämistä ”sosiaalipedagogisten silmälasien” kautta. Ihmisten kohtaamiseen vaikuttaa työntekijän oma reflektointi ja kriittisyys asioiden suhteen. Keskeinen tekijä ihmisten kohtaamisissa on dialogisuus. Omatoimisuus ja itsensä vahvistaminen näyttäytyy sosiaalipedagogisen työskentelyn keskeisinä periaatteina. Sosiaalipedagogisen työskentelyn osatekijöitä ovat ihmisten kohtaaminen arjen haasteissa sekä heidän tukeminen niissä. Sosiaalipedagoginen työ nähdään ihmisen koko elämänkaaren näkökulman kautta ja siihen sisältyy niin lapsi-, nuoriso- kuin perhetyökin. (Hämäläinen & Kurki 1997, 18–20.) Lisäksi sosiaalipedagogiikalla tarkoitetaan erityistä lapsuuden ja nuoruuden ajan hyvinvoinnin näkemystä. Pohditaan ihmisen tarpeita ja niiden tyydyttämistä ja paneudutaan sosiaalisiin ongelmiin, syrjäytymisen muotoihin ja niiden ehkäisyyn. (Kurki 2006, 116.)

Sosiaalipedagoginen ajattelu ja toiminta perustuvat asioiden uudelleen näkemisen ja ymmärtämisen oivaltamiseen. Sosiaalipedagogisessa työssä keskeinen näkökulma on auttaa ihmisiä omatoimisuuteen ja näkemään omaan elämään tarvittavaa subjektiivisuutta. Ihmisiä autetaan huomioimaan niitä mahdollisuuksia, joilla he voivat vaikuttaa oman elämänsä yksilöllisyyteen ja yhteisöllisyyteen. Heille annetaan uusia näkökulmia oman elämän subjektiivisuuden ymmärtämiseen. Kuinka he subjektiivisuuden tietoisuuden kautta voivat toteuttaa jokapäiväisessä elämässä itsenäisyyttä, vastuunottamista, tietoista itsensä kehittämistä ja omaan elämään vaikuttamista. Sosiaalipedagogisessa työssä tavoitellaan syrjäytymisestä ja huono-osaisuudesta aiheutuneen negatiivisen kierteen korvaamista positiivisella kiertellä. Positiivisuuden kautta tuotetaan elämänhallintaa, selviytymistä, yhteiskunnallista osallisuutta ja täysipainoista elämistä ihmisenä. (Hämäläinen 1999, 60–64.)

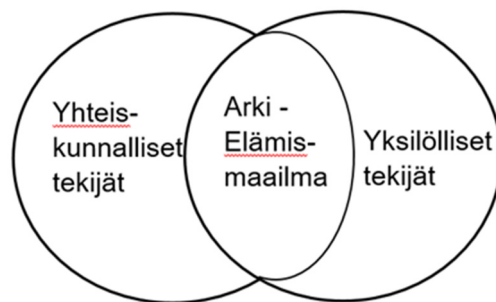
3.3 Arkilähtöisyys perhetyössä

Sosiaalipedagogiikka ja sosiaalityö tuovat yhteiskunnallista näkökulmaa perheiden toimintakykyyn ja elämänhallintaan. Niiden avulla perheet ja perheenjäsenet integroituvat yhteiskunnan jäseniksi. Sosiaalipedagogi-

sessä perhetyössä nostetaan perheenjäsenille esille ne asiat, jotka ovat olennaisia ja merkityksellisiä arjen hallinnassa. (Hovi-Pulsa 2011a, 11–14.) Sosiaalipedagogisessa näkökulmassa tulee esille erityinen sosiaalinen korostus, joka koskee yksilön ja yhteiskunnan välistä suhdetta. Yksilön vapaus, yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus, tasa-arvo, yhteinen hyöty, yhteisvastuu, solidaarisuus, demokratia ja ihmisarvo näyttäytyvät sosiaalipedagogisessa toiminnassa. (Hämäläinen & Kurki 1997, 31.)

Usein perheen ongelmatilanteissa käy niin, että perheen arki on muuttunut niin rutiininomaiseksi perheen jäsenille itselleen, että muutos ei ole itsestään selvä asia. Tarvetta muutokseen ei välttämättä nähdä, eikä pysyttyä kuvittelemaan erilaista tulevaisuutta. Muutos on silloin vaikea saada omin voimin aikaiseksi. Auttamisen lähtökohta on erilainen eri tilanteissa ja silloin tarvitaan työntekijän ymmärrystä perheen arjesta. (Hovi-Pulsa 2011b, 92.)

Hovi-Pulsa (2011b, 91) tuo oheisessa kuviossa 1 esille arkea yhteiskunnallisten ja yksilöllisten tekijöiden leikkauspisteen kautta. Niin yhteiskunnalliset että yksilölliset tekijät tulee ottaa huomioon tämän arki / elämämaailman kokonaisuuden hahmottamisen kannalta.

Kuvio 1. Arki leikkauspisteenä (mukailtuna Hovi-Pulsa 2011b, 92)

Sisäinen kasvu ja itsensä ymmärtäminen ovat avainasioita henkilölle itselleen. Näiden avulla hän pystyy muuttamaan valintojaan ja saamaan aikaiseksi uusia tapoja toimia arjessa. Asiakkaan psykososiaalista toimintakykyä kasvatetaan hänen omassa toimintaympäristössään. Arjen säännöllisyydellä saadaan kykyä selvitä ja suoriutua elämän haasteista. Arki-

lähtöisyydellä on tavoitteena tuoda näkyväksi niitä ongelmia, joita asiakkaalla on omassa arjessaan, eikä niitä ongelmia, joita hänellä on yhteiskuntatasolla. (Hovi-Pulsa 2011a, 11–14.)

Perhekouluun ohjautuu varhaiskasvatusikäisten lasten vanhempia, joilla on lastensa kanssa haasteita vuorovaikutuksessa ja heidän kohtaamisessaan. Heillä on usein kasvatushaasteita ja perheiden yhteiset säännöt ja sopimukset ovat puutteellisia, mikä heijastuu perheiden arjen sujuvuuteen. Vanhempien voimavarat ovat vähentyneet sekä lasten ja vanhempien tunteiden hallinnassa on puutteita. (Kiuru 2016.)

4 PERHEOHJAAJA RYHMÄNOHJAAJANA

4.1 Ryhmän ohjaaminen

Joukko ihmisiä määritellään ryhmäksi, kun heillä on yhteinen tavoite ja keskenään vuorovaikutuksellista toimintaa (Kopakkala 2011, 36; Kalliola, Kurki, Salmi & Tamminen-Vesterbacka 2010, 112). Ryhmän jäsenet kulkevat läpi samansuuntaisen prosessin, jossa ohjaaja opastaa ryhmää. Ryhmän jäsenet oppivat toisiltaan sekä antavat ja saavat vertaistukea. (Vehviläinen 2014, 79.) Ryhmänohjaajan merkitys ryhmän toimintaan on suuri. Hän on suunnan näyttäjä, päätösten tekijä ja välittää tietoa ryhmälle. (Kopakkala 2011, 89.)

Ryhmäyttämisen avulla ryhmäläiset oppivat tuntemaan toisensa sekä luomaan kunnioittavan, turvallisen ja rakentavan ilmapiirin (Vehviläinen 2014, 82). Ryhmähengen perustana on ryhmäläisten keskinäinen luottamus (Kalliola ym. 2010, 112). Ryhmädynamiikka syntyy ryhmän sisäisen voiman ja vuorovaikutuksen avulla. Ryhmän jäsenet kokevat nämä asiat merkittävinä ryhmähengen luojina. Ryhmän toimivuutta ei voi etukäteen tietää, koska jokainen ryhmän jäsen tuo oman persoonansa mukaan ryhmään. Jokainen ryhmä on erilainen. Ryhmän hyvä vuorovaikutus kasvaa, kun ryhmän turvallisuus lisääntyy. Ryhmän sisällä vuorovaikutuksen kautta jäsenet vaikuttavat viestinnällään toiseen ryhmäläiseen. (Kopakkala 2011, 36–38.)

Ryhmänohjaajan korkea motivaatio on tunne siitä, että ryhmä antaa myös ohjaajalle enemmän kuin vie hänen voimiansa. Hän viihtyy ryhmässä ja ryhmäkokoontumisen jälkeen hänellä on hyvä mieli. Ryhmäohjauksessa panostaminen omaan kehittymiseen ryhmänohjaajana mahdollistaa ja vahvistaa motivaatiota sekä kehittää ryhmän ohjauksen laatua. Ryhmäläisten palautteen kerääminen ja sitä kautta itsearviointi ovat hyviä keinoja oman kehittymisen seuraamiseksi ja tukemiseksi hyväksi ohjaajaksi. Motivoivan ja voimaannuttavan ryhmän ohjaaminen vaatii rohkeutta irrottaa perinteinen ammattilaisen rooli harteiltaan. Tulokset voivat olla parhaimmillaan tehokkaita, toimintatavoiltaan positiivisia ja palkitsevia sekä kehittävät

ammattillista ohjausta. (Vänskä, Laitinen-Väänänen, Kettunen & Mäkelä 2011, 108.)

4.2 Vuorovaikutus ryhmän ohjaamisessa

Sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset tuovat esille työssään erilaisia toimintatapoja esimerkiksi ratkaisukeskeistä lähestymistapaa. Tällä toimintatavalla pyritään löytämään vanhemmasta ja hänen verkostostaan voimavaroja, jotka auttavat häntä. Kiinnittämällä vanhemman voimavaroihin ja vuorovaikutussuhteeseen huomiota, autetaan häntä ottamaan aktiivinen rooli omassa muutosprosessissaan. (Mönkkönen 2007, 96–97.) Dialogisessa orientaatioissa vuorovaikutukseen vaikuttavat molemmat osapuolet, ohjaaja ja ohjattava. Heillä on yhteinen intressi saavuttaa ja rakentaa yhdessä uutta ymmärrystä. (Mönkkönen 2007, 104; Vänskä ym. 2011, 58.) Laaja-alainen näkemys kasvaa tilanteeseen, jossa molemmat osapuolet ovat vaikuttuneita toisistaan. Heille syntyy niin sanottu yhteisasantuntijuus. (Mönkkönen 2007, 104.)

Ratkaisukeskeinen lähestymistapa asiakastyössä perustuu olemassa olevien ja toimivien voimavarojen löytämiseen ja vahvistamiseen. Ratkaisukeskeisessä lähestymistavassa on tärkeää vahvistaa vanhemman motivaatiota ja toiveikkuutta. (Vänskä ym. 2011, 74; Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvointilaitos 2016.) Kun keskitytään vanhemman voimavaroihin, saadaan esiin hänen oman tahdon kunnioittamista, muutoksia päivittäiseen arkeen sekä pieniä näkyviä muutosaskeleita. Ajatuksen taustalla on vanhemman itsemääräämisoikeus, oman elämän hallinta sekä hänen valtautumisensa. (Vänskä ym. 2011, 77.) Voimaantuminen vahvistaa yksilön voimavaroja ja oman elämän hallintaa sekä aktiivisena toimijana olemista (Vilen 2015, 7).

Koska ohjaustilanne on uuden oppimista, voi ohjattava välillä tuntea tilanteen ristiriitaisena. Ohjattava haluaa toisaalta kasvaa ja kehittyä, muuttaa omia toimintatapojansa ja oppia uusia näkemyksiä. Toisaalta hänellä on suuri tarve pysyä tutussa ja turvallisessa toimintatavassa. Muutokset ja uuden oppiminen sekä kiehtoo että pelottaa. Epämukavuusalueelle astuminen kyseenalaistaa omia toimintatapoja, käsityksiä ja uskomuksia. Oh-

jaustilanteessa ohjaaja kiinnittää huomion ohjattavan emootioihin, jotka nousevat esille hänen kuvatessa vuorovaikutukseen liittyviä näkemyksiään. (Vänskä ym. 2011, 64.)

4.3 Mentalisaatiokyky ja reflektiivinen työote ryhmän ohjaamisessa

Mentalisaatio on kyky tarkastella itsessään ja toisissa tiedostamattomia ja tietoisia tunteita ja ajatuksia. Mentalisaatioteorian ymmärtäminen auttaa hahmottamaan ihmisen mielen toimintaa. (Kauppi & Takalo 2014, 8.)

4.3.1 Mentalisaatiokyky

Äidin mentalisaatiokyky alkaa jo raskausaikana ja raskausajan edetessä mielikuvat vauvasta vahvistuvat. Äidin tuntiessa vauvan liikkeitä kohdussa, hän kokee, että vauva on erillinen hänestä. (Punamäki 2011, 99.) Tästä vaiheesta alkaa vanhemmaksi kehittymisen tärkein tehtävä. Ymmärtäminen, että lapsi on erillinen itsestä ja yksilö ainutkertaisine kokemuksineen, mutta kuitenkin itseensä yhteydessä. Lapsen kokemukset ovat yhteydessä häntä hoivaavan vanhemman kokemuksiin. Vanhemmuuden mentalisaatiokyky on positiivista uteliaisuutta, mielen avoimuutta ja vauvan kokemusmaailman tavoittamiseksi ponnistelua. Nämä ponnistelut auttavat myönteiseen ja hyvään vuorovaikutukseen vauvan ja vanhemman välillä. Mentalisaatiokykyyn sisältyy myös sietämistä, eikä vauvan käyttäytymistä voi varmuudella tietää eikä ymmärtää. Vanhemman kyky korjata virheitään ja joustaa omissa tulkinnoissaan sisältyy sensitiiviseen vuorovaikutukseen mahdollistaen lapsen tunnistamisen tunteineen ja tarpeineen. (Kalland 2014, 30–31.)

Vanhempi miettii lapsensa kokemuksia, tarpeita, ajatuksia ja tunteita sekä myös omia ajatuksiaan ja tunteitaan sekä niiden merkitystä heidän vuorovaikutustilanteissa. Tätä kutsutaan vanhemman mentalisaatiokyvyksi. Vauvan tunnetilan tavoittamisessa on oleellista, että hänen kokema hoiva vastaa yhtäaikaisesti hänen fyysisiin ja emotionaalisiin tarpeisiin. Yksilön yhteys toiseen ihmiseen on elintärkeä hänen psykologiselle kehitykselle ja hyvinvoinnille sekä psyykkiselle itsesäätelylle. (Kalland 2014, 26–28.)

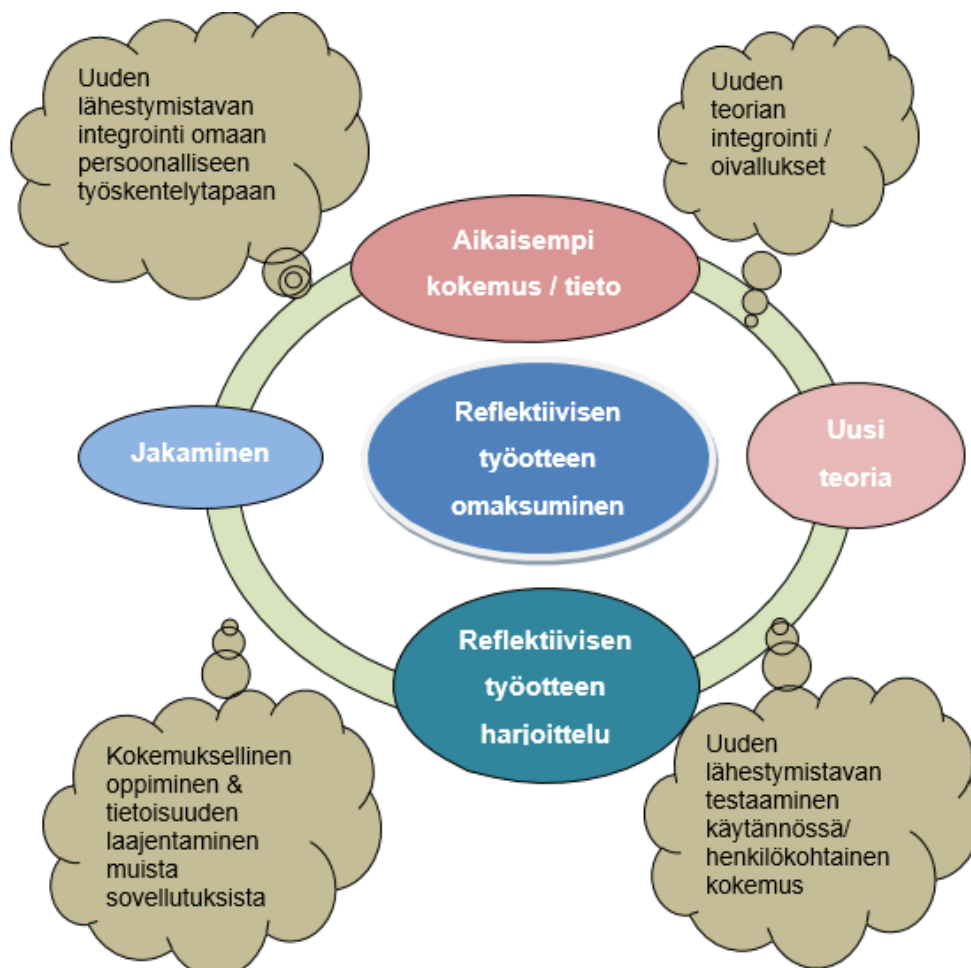
Mentalisaatiokyvyn avulla vanhempi ennakoi omia ja toisten reaktioita. Mentalisaatiokyvyn avulla vanhempi pystyy säätelemään myös omia tunteitilojaan. Lapselle kehittyy jo varhaisessa vuorovaikutuksessa mentalisaatiokyky. Vanhemman oma mentalisaatiokyky auttaa häntä tulkitsemaan ja huomioimaan lapsensa mielen, mikä tulee esiin oikeina tunneviesteinä. Nämä hyvät tunnekokemukset vaikuttavat myös lapseen ja hänen tunteesäätelynsä. Näiden tunnekokemusten kautta lapselle syntyy oma kokemus vuorovaikutussuhteesta. (Larmo 2010.)

4.3.2 Reflektiivinen työote

Reflektiivisessä työotteessa on keskeistä työntekijän arvostava, hyväksyvä ja kiinnostusta osoittava kohtaaminen perheen kanssa. Tämä kohtaaminen perustuu mentalisaatioon. Työntekijä voi tarjota vanhemmille uusia kokemuksia myötätuntoisista kohtaamisista, joita he eivät välttämättä ole saaneet omassa kasvuympäristössään. Näiden kokemusten kautta vanhempien ymmärrys omista sisäisistä toimintamalleistaan voi tarjota uusia mahdollisuuksia menetellä lapsen kanssa eri tavalla kuin aikaisemmin. Tämä voi auttaa vanhempaa ottamaan hieman etäisyyttä pikaiseen reagoimiseen ja ilmentää tilanteita entistä joustavammin. Jokainen kohtaaminen ohjaajan ja vanhemman välillä mahdollistaa vanhemman mentalisaatiokyvyn vahvistamisen. Ohjaaja voi empaattisuudellaan rauhoittaa vanhemman mieltä, vapauttaa vanhemman voimavaroja ja vahvistaa vanhemman itseluottamusta vanhempana. Vanhemman vahvistunut mentalisaatiokyky tukee lapsen hyvinvointia ja turvallista kiintymyssuhteen syntymistä. (Viinikka, Sourander & Oksanen 2014, 67–68.)

Reflektiivinen ryhmän ohjaaminen vaatii ohjaajalta uuden tiedon ja työotteen soveltamista vanhaan sekä omien ajattelu- ja toimintatapojen tarkastelua reflektiivisen työotteen kautta. Reflektiivisen työotteen omaksuminen vie aikaa, koska se vaatii asioiden jäsentämistä, omien ajatusten ja toimintatapojen tietoista ymmärtämistä, uutta uteliasta asennetta vuorovaikutustilanteeseen sekä omien ja toisten ajatusten ja kokemusten tiedostamiseen. Nämä vaativat omakohtaisia kokemuksia, prosessointia sekä

oivalluksia. (Viinikka ym. 2014, 97–98.) Reflektiivisen työotteen omaksuminen on kuvattu kuviossa 2.

Kuvio 2. Reflektiivisen työotteen omaksuminen (mukaillen Jaskari 2013)

Reflektiivisessä työotteessa ohjaaja kohtaa vanhemman dialogisessa vuorovaikutuksessa. Vuorovaikutuksessa ei synny dialogia, ellei kohtaaminen syvene reflektiivisen keskustelun tasolle. Tärkeintä ohjaajalle on kyky asettua vanhemman kanssa vastavuoroiseen vuorovaikutukseen, jonka tavoitteena on edistää vanhemman hyvinvointia. (Viinikka ym. 2014, 68–69.)

4.4 Tietoisuus perheen muutoksesta ryhmän ohjauksessa

Vanhemmuus leikki-ikäisten lasten kanssa on usein haasteellista. Arjen töiden jakaminen aiheuttaa usein vanhempien kesken kinaa, jonka lapset huomioivat herkästi. Lasten ollessa pieniä, kodin hankintaan liittyvät taloudelliset rasitukset ja hektiset työvuodet ajoittuvat yleensä samaan aikaan. Töissä olevat vanhemmat miettivät usein, miten jakaa kotityöt, harrastukset ja ystävyysuhteet sekä perheen yhteisen ajan. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 39.) Lapsiperheen arki ja siinä tapahtuvat ilmiöt ovat tuttu asia ja niitä pidetään itsestään selvinä. Lapsiperheen arjessa toistuu tietty syklisyys, tietyt tilanteet ja rutiinit. (Rönkä, Malinen & Lämsä 2009, 12.) Kodin ja työn yhteensovittaminen perheen arjessa on moniulotteista. Yhteiskunnassa tapahtuu paljon muutoksia, mikä vaikeuttaa työn ja perheen vaatimusten yhteensovittamista. Vanhemmat yrittävät rakentaa monimuotoista arjen palapeliä. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 17.)

Varhaiskasvatuksikäisen lapsen elämä ja arki koostuvat ensisijaisesti kodin, perheen ja päivähoidon ympärille (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 35). Suomalainen päivähoitojärjestelmä antaa mahdollisuuden vanhempien töissä käymiseen. Laki lasten päivähoidosta (1973/36) asettaa päivähoitolle tehtäväksi lapsen kehityksen kokonaisvaltaisen tukemisen ja perheiden kotikasvatuksen tukemisen. (Poikonen & Lehtipää 2009, 70.)

4.4.1 Perheen toimivuus ja dynamiikka

Perheen dynamiikkaan kuuluu yhteenkuuluvuus perheenjäsenten kesken ja se tulee esille läheisyyden tunnekokemuksina. Perheenjäsenillä on tilaa omiin tunteisiin, omiin ajatuksiin ja heillä on päätöksentekomahdollisuus. Hyvä vuorovaikutus tukee kommunikointia perheenjäsenten kesken ja heillä on kyky ymmärtää toisiaan. Perheenjäsenten välillä on turvallinen olo, jolloin he voivat rakentaa omaa identiteettiä ja pitää yllä omaa autonomiaansa. Perheessä tapahtuu erilaisia elämän muutoksia perheen elämänsäkaaren ja eri kehitysvaiheiden myötä. Perhedynamiikka on liikkuva tila, joka on riippuvainen perheen kehityksellisestä vaiheesta, elämän tapahtumista sekä rakenteellisista ja sosiaalisista olosuhteista. Keskeisenä pe-

rustekijänä perheen dynamiikassa on yhteenkuuluvuus, vakaa olotila sekä selkeä vuorovaikutus. (Väänänen 2013, 62–63, 98.)

Perhedynamiikan kehämäinen perusolemus tuo esille kysymyksen siitä, onko perhedynamiikan seurauksena toimimattomuusongelma vai tuovatko lapsen ongelmat esille niitä tekijöitä, jotka saavat aikaiseksi negatiivisuutta perhedynamiikkaan. Nämä olosuhteet voivat luoda perheen eristyneisyyttä ja tuoda rajoittuneisuutta lapsen sosiaalisten taitojen kehittymiseen ja yksinäisyyden kokemuksen syntymiseen sekä ongelmia kaverisuhteisiin. Vanhempien supistuneet ja rajalliset voimavarat voivat eristää koko perheen sosiaalisista vuorovaikutustilanteista, jos lapsella on tunne-elämän tai käyttäytymisen vaikeuksia. (Väänänen 2013, 98.)

Vanhempien toimintatavat parisuhteen ristiriitatilanteissa sekä niiden ratkaisutavoissa tuovat oman vaikutuksensa perheen toimivuuteen ja lasten kehitykseen. Muutokset vaikuttavat monesti perheen edellytyksiin toimia sekä taloudellisiin ja kasvatuksellisiin voimavaroihin. Näillä on oma vaikutuksensa myös lasten hyvinvointiin ja kehitykseen. (Niemi 2012, 41, 53.) Perheen sisällä tapahtuu muutosta ja erilaisia asioita. Perheitä itseään ei pitäisi luokitella hyvin tai huonosti toimiviin perheisiin. Perheiden arjen tarkastelussa on tärkeää havainnoida niitä tekijöitä, jotka aiheuttavat muutostvaihteluita perheen arkeen. Jokaisella perheellä on arjessa toimivia sekä vaikeampia vaiheita. (Rönkä, Malinen & Lämsä 2009, 12–14.)

4.4.2 Vanhemman kasvatustietoisuus

Kasvatus on kulttuurin, historian ja yhteiskunnallisten vaikutusten muovaamaa käytäntöä. Kaikki se toiminta, millä vanhempi vaikuttaa myönteisesti tai kielteisesti lapseensa, on kasvatusta. Kasvatus on aina vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2016.) Vanhempien omat lapsuudenkokemukset, kulttuurinen tausta ja suvun perinteet vaikuttavat tiedostetusti tai tiedostamatta vanhempana ja kasvattajana omille lapsilleen toimimiseen. Vanhempien suhteet omiin sukulaisiin ja erityisesti isovanhempiin lisäävät hyvinvointia perheessä ja toimimiseen arjessa. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 43, 113–114.) Kasvatustie-

toisuus pitää sisällään vanhemman käsityksiä omasta maailmankatsomuksesta, arvoista ja elämänfilosofioista, jotka periytyvät pitkälti heidän omasta lapsuudestaan. Nämä arvot ja maailmankatsomukset ohjaavat vanhempaa vuorovaikutukseen lapsen kanssa. Vanhemman oma ihmis-käsitys vaikuttaa lapsen kasvuun, kehitykseen ja kasvuympäristöön. Kun vanhempi tekee tietoisia valintoja lapsensa kasvatuksen suhteen, on hänelle muodostunut kasvatustietoisuus. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2016.) Vanhempi kasvattaa lasta, vaikka ei sitä tiedostaen tekisikään. Omia kasvatustietoisuudella on hyvä miettiä, koska silloin voi oivaltaa oleellisia asioita kasvatustietoisuudesta. (Mikkola 2015, 6.) Lasten kasvatukseen voidaan yhdistää monenlaisia tavoitteita ja päämääriä, vaikka kaikki ei olisikaan lapsen kasvulle hyväksi (Heikkinen 2015, 14).

Tiilikka (2005) tuo esille tutkimuksessaan äitien käsityksiä lapsestaan. Siinä korostuu yksilöllisyys, tunne-elämä ja itsetunnon kehityksen merkityksellisyys sekä toimiva subjektiivisuus. Hänen mukaansa äitien tavoitteena on se, että heidän lapsestaan kehittyisi innovatiivinen selviytyjä. Lapsi osaa huomioida ihmisarvon suhteessa itseensä ja muihin ihmisiin. Hänen tutkimuksessaan on merkittävää se, että tulokset viittaavat vanhempien kasvatuskäsitysten tuntemiseen ja ymmärtämiseen, joka voi auttaa ammattilaisten työtä perheiden erilaisuuden huomioimisessa. (Tiilikka 2005, 88; Heikkinen 2015, 16 mukaan.)

Vuorovaikutuksella ja ympäristötekijöillä on suuri merkitys lapsen itsesäätelytaitojen kehittymiseen. Nämä voivat ehkäistä pulmien syntymistä ja tukevat lapsen toimintaa arjessa. Omien vaikeuksien hyväksyminen on lapselle tärkeää. Ylivilkkailla lapsilla tavataan usein myös tarkkaavuuden pulmia ja käytöshäiriöitä. Nämä syyt koetaan lapsiperheissä jo ennen kouluikästä tyypillisiksi ohjausta ja emotionaalista tukea tarvitseviksi asioiksi. Vanhemmat tarvitsevat tukea arjessa toimimiseen. (Laakso, Lajunen, Aro, Eklund & Poikkeus 2011, 119.)

5 OHJAAJAN OPPAAN TOTEUTTAMINEN

5.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Opinnäytetyö on toiminnallinen ja siinä on työyhteisöä kehittävä näkökulma. Kehittämistoiminnassa on käyttökelpoisuus luotettavuuden perusta ja tiedon tulee olla hyödyllistä (Toikko & Rantanen 2009, 121–122). Toiminnallisen opinnäytetyön avulla tavoitellaan käytännön toiminnan ohjeistamista tai opastamista ammatillisessa kentässä esimerkiksi oppaan tai ohjeistuksen avulla. Siinä kiteytyy käytännön toteutus ja sen raportointi teorianäkökulman kautta. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9.) Opinnäytetyö koostuu kahdesta toisistaan irrallisesta osiosta, mutta toisiinsa liittyvistä kirjallisista tuotoksista, oppaasta ja raportista.

5.2 Eväitä arkeen -perhekoulun tarpeen syntyminen

Tämän opinnäytetyön ohjaaja Eva Kiuru työskenteli Hyvinkään kaupungin päiväkodissa varhaiskasvatuksen perhetyöntekijänä vanhempien ja kasvattajien tukena. Hän ryhtyi työstämään kiertävän erityislastentarhanopettajan kanssa ideoita oman työn tueksi. Vanhempien huolien ja tarpeiden pohjalta alkoivat rakentua teemat ja aiheet, jotka toistuivat asiakaskoh- taamisissa. Näistä samoista vanhempien huolista lähti ajatus ryhmämuotoisen toiminnan aloittamiseen. Siitä lähti Eväitä arkeen -perhekoulun ryhmämuotoinen toiminta liikkeelle. Tietoa ja materiaalia kerättiin eri lähteistä, joissa käsiteltiin samoja aiheita. Aiheet ovat muuttuneet ja hioutuneet vuosien varrella. Aluksi Eväitä arkeen -perhekoulua pidettiin varhaiskasvatuk- sen lasten vanhemmille ja päiväkodin kasvattajille päiväkodissa. Eva Kiu- run työparit muuttuivat vuosittain ja ongelmaksi muodostui ohjaajan op- paan puuttuminen. Hiljainen tieto oli suuremmalta osin vain hänellä itsel- lään. Eva Kiuru siirtyi Hyvinkään kaupungin Perhepalveluihin perheohjaa- jaksi vuonna 2015 ja toi Eväitä arkeen -perhekoulun toiminnan mukanaan tähän työyhteisöön perheohjaajien avuksi. Hän jatkoi Eväitä arkeen - perhekoulun ohjaamista, mutta työparien vaihtuessa koki edelleen suure- na haasteena sen, ettei ohjaajan opasta ollut. Hyvinkään kaupungin Per-

hepalveluissa tarvittiin matalan kynnyksen palvelua, jonka avulla voisi tarjota varhaista sekä ennaltaehkäisevää perheiden tukemista. Perhekouluun ohjautuu perheitä Hyvinkään kaupungin moniammatillisten ohjausryhmien kautta muun muassa perheohjaajilta ja terveydenhoitajilta neuvoloista, varhaiskasvatuksen henkilökunnalta sekä kotipalvelusta. (Kiuru 2016.)

5.3 Eväitä arkeen -perhekoulun teemat

Oppaassa on tuotu esille Eväitä arkeen -perhekoulussa käytettyjä teemoja varhaiskasvatusikäisten lasten vanhempien ryhmän ohjaamiseen. Eväitä arkeen -perhekoulun ohjaajan oppaalla on tarkoitus tuoda ohjaajalle näkyväksi, minkälaisia asioita tullaan käsittelemään perhekoulussa ja mistä kaikista asioista hänen tulee olla tietoinen. Jokaisessa ryhmätapaamisessa on aloitus, teemaan liittyvän asian läpikäyminen, keskustelua, harjoitusten tekemistä ryhmässä, jaettava materiaali sekä kotona tehtävä harjoitus. Eväitä arkeen -perhekoulun tavoite on luoda pysyviä muutoksia perheissä ja saada vanhemmissa aikaan oivalluksia. Perhekoulussa mukanaolijat tarjoavat muille ryhmän jäsenille eväitä elämään ja saavat niitä myös itse. Ryhmätapaamisia on yhdeksän ja jokaisessa ryhmätapaamisessa käsitellään omaa teemaa, jotka tulen käsittelemään seuraavaksi.

5.3.1 Lapsen käyttäytymisen ymmärtäminen ja huomion tarve

Ensimmäisen ryhmäkokouksen tavoitteena on saada vanhemmat tiedostamaan ja kiinnittämään huomiota lapsen hyvään käyttäytymiseen ja jättää lapsen huono käyttäytyminen vähemmälle huomiolle. Myönteisen palautteen antaminen lapselle kehittää hänen itsetuntoaan ja myönteistä minäkuvaa. Vahvistettaessa lapsen hyvää käyttäytymistä, hän jatkossakin käyttäytyä hyvin. Lapsi todennäköisesti toistaa sitä käytöstä, josta häntä on kehuu.

5.3.2 Kommentoiva leikki

Toisen ryhmäkokoonntumisen tavoitteena on jatkaa lapsen hyvää huomiointia leikkihetken avulla. Ryhmässä voidaan yhdessä miettiä erilaisia tapoja leikkiä lasten kanssa, koska monet aikuiset ovat unohtaneet, miten leikkiä yhdessä lapsen kanssa. Lapsen leikkiessä omia leikkejään rauhasa, on vanhemmille usein houkuttelevaa mennä tekemään omia töitään tai levätä hetken. Näin toimiessaan vanhempi menettää mahdollisuuden myönteisen huomion antamiseen lapselle. Kommentoivan leikin avulla syvennetään huomion antamista lapselle.

5.3.3 Vuorovaikutus lapsen kanssa

Kolmannen ryhmäkokoonntumisen tavoitteena on puhua lapselle yksinkertaista kieltä, jota hän ymmärtää. Tärkeä viestinnän periaate on se, että sanoja ei pidä tuhlata! Onnistunut ja hyvä viestintä on kaikkien hyvien ihmissuhteiden takana. Hyvään vuorovaikutukseen tarvitaan hyvää kuuntelijan taitoa. Toisen kuuleminen vaatii hyvää keskittymistä. Käskyjen kautta annamme lapselle taitoja oman käytöksen hallintaan. Selkeiden käskyjen avulla autamme lasta tietämään, mitä häneltä odotetaan.

5.3.4 Meidän perheen pelisäännöt

Neljännän ryhmäkokoonntumisen tavoitteena on perheen sääntöjen ymmärtäminen ja niiden rakentuminen perheen omaan rytmiin. Säännöt auttavat sekä vanhempia että lapsia toimimaan sovittujen toimintatapojen mukaisesti. Sääntöjä laadittaessa vanhemmat selvittävät yhdessä, millaista käytöstä odottavat lapselta. Tämä auttaa myös vanhempia toimimaan yhteisten sääntöjen mukaisesti. Säännöt ovat lapselle ensimmäinen askel käyttäytymisen hallinnan oppimiseen.

5.3.5 Vanhemmuuden voimavarat ja jaksaminen arjessa

Viidennen ryhmäkokoonntumisen tavoitteena on ymmärtää vanhempien omia voimavaroja. Voimavarat auttavat kehittymään vanhempana, puoli-

sona ja yhteisön jäsenenä. Voimavarat auttavat välttämään kuormitustekijöitä tai selviytymään niistä menestyksellisesti. Voimavarat suojaavat epäsuotuisilta tekijöiltä ja antavat omaan elämään ymmärrettävyyttä, mielekkyyttä ja hallittaa omasta elämästä. Vanhempia autetaan tunnistamaan omia vahvuuksiaan, joissa he ovat hyviä. Vahvuudet ovat samalla vanhempien henkilökohtaisia voimavaroja silloin, kun stressi painaa päälle. Kun tiedostamme omat vahvuutemme, osaamme myös ottaa ne käyttöön tietoisemmin silloin, kun niitä tarvitsemme.

5.3.6 Vanhemman kiukku, vihan tunteet ja itsekontrolli

Kuudennen ryhmäkokouksen tavoitteena on tunteiden tunnistaminen ja tunteille sanallisen ilmaisun löytäminen. Vanhemman on hyvä tunnistaa omat reagoitapanssa ja ymmärtää vihan tunteen ennakoitua. Keskeinen ja tärkeä osa elämänhallintaa on kyky käsitellä omia tunteitaan. Kyky ohjata omia reaktioitaan niin, että tunteet eivät hallitse, vaan itse hallitsee omia tunteitaan.

5.3.7 Lapsen käyttäytymisen rajaaminen ja tunteiden hallinta

Seitsemännen ryhmäkokouksen tavoitteena on oppia ymmärtämään, miten vanhempi itse toimii haastavassa tilanteessa lapsen kanssa. Perheen yhteisten sääntöjen tavoitteena on tuottaa toivottavaa käyttäytymistä. Perheen tilanteet pohjautuvat yhteisiin sovittuihin perheen sääntöihin ja siihen, kuinka hyvin niistä pidetään kiinni. Lapsen ei-toivottu käyttäytyminen nostattaa niin aikuisen kuin lapsen tunteita. Lapsi pyytää aikuiselta apua omaan tunteiden hallintaansa. Aikuisen tietoinen tunteiden purkaminen mahdollistaa rakentavan tavan ohjata lasta haastavassa tilanteessa. Aikuisen käyttäytyminen on lapselle malli, jota hän jäljittelee.

5.3.8 Kodin ulkopuoliset tilanteet

Kahdeksannen ryhmäkokouksen tavoitteena on tuoda esille haastavia tilanteita, joita on tullut esille omassa elämässä. Niiden läpikäyminen aut-

taa myös muita ryhmäläisiä. Usein lapselle ja koko perheelle haastavia tilanteita ovat kodin ulkopuolella tapahtuvat hetket, kaupassa käymiset, kyläilyt jne. Vanhempien toimiminen näyttäytyy monesti lapselle tylsänä odottamisena. On tärkeää tunnistaa, miten oma lapsi hahmottaa uusia tilanteita ja tutustuu uusiin ihmisiin.

5.3.9 Kertausta – miten meillä menee?

Viimeisellä ryhmäkokouksella keskustellaan vanhempien kanssa heille tärkeistä asioista. Käydään läpi aikaisempien kertojen aiheita. Nostetaan esiin niitä asioita, jotka ovat vanhemmille tärkeitä ja joita he haluavat kerrata vielä yhdessä. Viimeisen kerran tavoitteena on kuunnella ja keskittyä niihin asioihin, jotka nousevat esiin vanhemmilta. Kuinka heidän arki on sujunut? Onko Eväitä arkeen -perhekoulun työkalujen avulla saatu muutosta heidän arkeensa. Mitkä työkalut ovat toimineet perheissä? Miten tästä eteenpäin?

5.4 Oppaan rakentuminen

Toiminnallisessa opinnäytetyössä aineistoa voi kerätä konsultaationa haastatellen asiantuntijoita, joilta tarkistetaan faktatietoa opinnäytetyötä varten (Vilkkä & Airaksinen 2003, 58). Eväitä arkeen -perhekoulun oppaan runko ja teemat pohjautuvat jo olemassa olevan perhekoulun teemoihin. Keräsin materiaalia oppaaseen haastatteleamalla perheohjaaja Eva Kiurua, joka on ohjannut Eväitä arkeen -perhekoulua jo monen vuoden ajan, vuodesta 2008 lähtien. Eväitä arkeen -perhekoulun syntymisen lähtökohtina olivat vanhempien ja perheiden tarpeet.

Toimin itse toisena ohjaajana Eväitä arkeen -perhekoulun ryhmätapaamisissa. Ryhmätapaamisia oli kahdeksan kertaa joka toinen viikko alkaen 9.2.2016 ja päättyen 17.5.2016. Tapaamiset kestivät 1,5 tuntia kerrallaan. Viimeinen tapaaminen ryhmän kanssa oli elokuussa 2016. Toimiessani toisena ohjaajana minua helpotti paljon se asia, että olin tutustunut jo syksyllä 2015 Eväitä arkeen -perhekoulun toimintaan ollessani 10 viikkoa har-

joittelijana Hyvinkään kaupungin Perhepalveluissa. Teemat tulivat minulle tutuiksi jo silloin.

Toimija-tutkijalla on kokemusta tutkimuskohteen käytännöistä ja käyttää teorian ja käytännön lähtökohtia hyödykseen ja toimii näiden välimaastossa. Toimija-tutkijalla on edellytyksenä kiinnostus havainnoida, analysoida ja ymmärtää muutoksia. Hän haluaa selvittää ja kehittää työyhteisöä ja huomioida asioita eri näkökulmilta. (Huovinen & Rovio 2006, 94–95.)

Työparityöskentely mahdollistaa vuorottelun ohjaajien kesken. Kun toinen ohjaajista keskustelee vanhempien kanssa ja on vetovastuussa, voi toinen ohjaajista tarkkailla ryhmää, jolloin hänellä on mahdollisuus syventää keskustelua reflektiivisten kysymysten avulla. Ohjaajat voivat työparina havainnoida reflektiivisen kyvyn näkymistä ohjaamisessa ja voivat tukea toinen toisiaan. Ohjaajien omassa oppimisessa ja mentalisaatiokyvyn kasvussa on työparilla suuri merkitys. Ennen ryhmätapaamista voi työparin kanssa miettiä tapaamisen teemaan liittyviä ideoita ja ajatuksia. Keskustelun avulla ohjaajien oma mieli alkaa virittäytyä ryhmäläisten kokemusten vastaanottamiseen. Ryhmätapaamisen jälkeen on mahdollista käydä läpi ohjaustilanteessa esille tulleita asioita ja sen aikana nousseita tunteita tai kysymyksiä toisen ohjaajan kanssa. Rakentavan keskustelun avulla voivat ohjaajat saada omaan ajatteluunsa ja työtapoihinsa uusia näkökulmia. (Viinikka ym. 2014, 103–104.)

Ennen Eväitä arkeen -perhekoulun alkua kävimme perheohjaaja Eva Kiurun kanssa keskusteluja ryhmäkokoontumisessa esille otettavasta teemasta ja siitä, minkälaisia asioita nostamme kyseisestä teemasta esille. Kehittämistoimintaa perhekouluun toin esille omien kokemusteni ja osaamiseni kautta. Toin esille paljon niitä ajatuksia, miten vanhempien olisi helpompi ymmärtää omien tarpeiden ja oman käyttäytymisen kautta myös pienen lapsen käyttäytymistä. Esimerkiksi miten jokaisella ihmisellä on tarve tulla huomatuksi, näkyväksi ja kuulluksi. Kävimme kunkin perhekoulun tapaamisen loputtua ohjaajan kanssa läpi myös ohjauskerralla esille tulleita asioita, joita olisi hyvä ottaa huomioon oppaassa. Kun sain olla mukana toisena ohjaajana, se auttoi minua syventämään ymmärrystäni oppaan tar-

peellisuudesta ja siitä, minkälaisiin asioihin vanhemmat haluavat ja tarvitsevat tukea.

Osallistuvassa havainnoinnissa on olennaista toimija-tutkijan aktiivinen vuorovaikutus havainnoitavan toimintaympäristön kanssa. Osallistava havainnointi on hyödyllinen väline kehitettävän kohdeorganisaation toiminnan ymmärtämiseen. (Toikko & Rantanen 2009, 143.) Osallistava havainnointi auttoi minua oppaan rakentamisessa. Minulle syntyi perhekoulun ohjauksetojen aikana laaja ymmärrys varhaiskasvatusikäisten lasten käyttäytymisestä, omien voimavarojen ymmärtämisestä sekä tunteiden tunnistamisesta. Gothóni, Helminen ja Siren (2005, 128) tuovat esille sen, että kehittävässä oppimisessa kokemus-, teoria- ja tutkimustiedon omaksumiseen, yhdistämiseen ja soveltamiseen yhdistyvät toiminnallinen luovuus ja kokeileva rohkeus.

Toimintatutkimuksessa toteutuvat tutkimus ja toiminta samanaikaisesti. Se käsittää ammatillisen oppimisen ja kehittymisen prosessina sekä liittyy käytännön työelämään. Toimintatutkimuksessa oleellisia asioita ovat muun muassa toiminnan kehittäminen, yhteistoiminta, tutkimus ja toimijan eli tutkijan mukanaolo. Tutkimustulokset toteutetaan havainnoin ja haastatteluin. Toimintatutkimuksessa toimija on itse mukana tutkimuksessa ja toiminnassa sekä toiminta, tutkimus ja muutos toteutuvat yhtäaikaista. (Kananen 2014, 11–16.) Tutkimustuloksena on muutos entiseen toimintaan, joka koskee vain kohteena ollutta ilmiötä, eikä niistä voida tehdä yleistyksiä (Kananen 2014, 33). Toimintatutkimuksessa tutkitaan ihmisten toimintaa ja tuotetaan tietoa käytännön kehittämiseksi. Toimintatutkimus pohjautuu vuorovaikutukseen ja kohdistuu sosiaaliseen toimintaan. (Heikkinen 2006, 16–17.)

5.5 Ohjaajan oppaan merkitys

Toimeksiantaja toi esille ohjaajan oppaan merkityksen Hyvinkään kaupungin Perhepalveluiden perheohjaajien toiminnan apuna. Heillä ei ole perheohjaajien kanssa yhteistä toimintamallia ryhmien ohjaamisessa. Niin sanottu hiljainen tieto on tällä hetkellä ainostaan Eväitä arkeen -perhekoulun

ohjaavalla perheohjaajalla. Koska käytännössä on huomattu perhekoulun merkitys matalan kynnyksen palveluna, on tärkeää jatkaa tätä toimintaa edelleen. Toimeksiantaja toi esille, että tulevaisuutta varten on hyvä saada hiljainen tieto hyödynnettäväksi myös muille perheohjaajille. Oppaan avulla uuden perheohjaajan kouluttaminen on helpompaa ja ohjauksen työlaatu pysyy laadukkaana. Perhekoulun ohjaamiseen vaaditaan vahvaa osaamista perheiden kanssa toimimisesta, lapsen kehityksen hyvää tuntemusta ja tietoutta ryhmän vetämisestä. (Kiuru 2016.) Tässä opinnäytetyössä on tärkeänä näkökulmana ajankohtaisuus, joka vastaa työelämän haasteisiin. Työelämään tehtävien kehittämisaiheiden lähtökohta ja kiinnostus ovat työelämän omista tarpeista lähtöisiä. Niitä hyödyntäen kehitetään käytännön toimintaa. (Vilkkä 2015, 58.)

Arvioinnissaan toimeksiantaja toi esille sen, että ryhmänohjaajan opas tulee perheohjaajien työhön tarpeeseen paitsi ennaltaehkäisevän ryhmämuotoisen työn kuin perhekohtaisen työskentelyn välineeksi. Opas sisältää kattavasti niin teoriaa kuin harjoituksia ja siitä voidaan poimia tarpeen mukaan yksittäisiäkin osioita tai aiheita työskentelyyn tarpeen mukaan. Merkittävää on, että ohjaaja saa materiaalista työvälineitä myös vanhemmille annettavaksi. Oppaan monikäyttöisyyden ansioista se käy mainiosti työvälineeksi kaikille, jotka tekevät töitä lapsiperheiden kanssa. Se sisältää myös kasvatusvinkkejä esimerkiksi lastentarhanopettajan työn tueksi. (Kiuru 2016.)

Toimeksiantajan pyynnöstä opas on rajattu heidän sisäiseen käyttöönsä sähköisessä muodossa. Kunnioitan toimeksiantajan pyyntöä eikä opasta tallenneta julkiseen järjestelmään. Toimitan toimeksiantajalle samalla sähköisessä muodossa Eväitä arkeen -perhekoulun vanhemmille annettavan materiaalin.

6 POHDINTA

Perhetyön lähtökohtana on asiakaslähtöisyys, joka on tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa ja myös vapaaehtoista, jos puhutaan ennaltaehkäisevästä perhetyöstä. Perhe voi lopettaa perhepalveluiden vastaanottamisen, jos vanhemmat kokevat, että niistä ei ole hyötyä tai he eivät tarvitse niitä. Toisaalta tämä on juuri asiakaslähtöisyyttä. Vanhemmat voivat halutessaan lopettaa osallistumisensa ennaltaehkäisevän perhetyön palveluihin. Jääkö silloin lapsilähtöisyys huomioimatta? Lapsilähtöisyyttä ei voi toteuttaa, jos vanhemmat eivät toimi yhdessä lasta huomioiden. Perheohjaaja ei voi toimia perheen puolesta yksin ja usein muutostyö perheessä on työlästä. Muutostyössä edetään todella pienin askelin ja perheen voimavarojen mukaan. Perheohjaajalla on tässä tilanteessa todella tärkeä rooli. Miten hän saa synnytettyä luottamusta perheessä? Miten auttaa myös asiakasta ymmärtämään omaa arkea ja mahdollisuuksiaan? Jos perheessä on kova kiire ja stressaava elämäntilanne, niin asiakas voi kokea, että ympärillä olevat vaatimukset nousevat liian suuriksi. Hänen voimavaransa eivät välttämättä yllä oman ja perheen elämän hallintaan ja luomaan arjen struktuuria. Näen silloin todella tärkeänä matalan kynnyksen palvelut perhepalveluissa. Mielestäni päiväkotien, neuvoloiden ym. palveluiden huolen puheeksiotto auttaa perheitä löytämään ennaltaehkäisevän perhetyön palvelut.

Olen saanut toimeksiantajan kautta laajan ymmärryksen varhaiskasvatustilanteiden lasten maailmasta ja siihen, kuinka tärkeää on antaa lapselle hyvää huomiota eikä odottaa, että lapsi hakee itse huomiota. Varhaiskasvatustilanteiden lasten ymmärrys asioihin on kovin rajallinen eivätkä he ymmärrä kuin yksikertaisia lauseita kerrallaan. Lyhyet käskyt ovat toimivia. Hoiva ja sylissä pitäminen ovat elintärkeitä. Minulle on syntynyt vahva pohja ja tietämys perheohjaajan toimenkuvasta. Ymmärrän paremmin sen, miten näillä Eväillä arkeen -perhekoulun asioilla voidaan auttaa perheohjaajia myös asiakaskäynneillä ja perhetapaamisissa. Muutostyön harjoittelun aikana tehty yhteistyö toimeksiantajan kanssa loi hyvää pohjaa opinnäytetyön kirjoittamiselle.

Yhteinen todellisuus rakentuu asiakkaan ja työntekijän välisessä vuorovaikutuksessa. Oleellinen asia yhteisessä kohtaamisessa on tulkintojen rakentuminen. Voidaanko kohtaamistilanteissa olla tasavertaisia? Kaikilla asiakassuhteen perheen osapuolilla on oma tulkintahorisontti ja heidän kokemukset ovat ainutlaatuisia. Me tulkitsemme asioita omien ennakkokäsitysten kautta ja niillä ymmärryksillä, joita meillä on. Ilman dialogisuutta emme kohtaa perhettä vastavuoroisesti ja avoimesti kuunnellen ja yhdessä toimien. Toisen ihmisen tulkintojen ymmärtäminen onnistuu yhteisen merkitysmaailman kautta. (Hovi-Pulsa 2011b, 87.)

Minua puhutteli arkilähtöinen työote, jossa pyritään ymmärtämään, mikä on kenenkin todellisuutta ja arkea. Mentalisaatiokyvyn avulla pystymme säätelämään omia tunnetiloja sekä ennakoimaan omia ja toisten reaktioita. Meillä jokaisella on oma eletty elämä, ajatukset, uskomukset ja arvomme, joilla on merkitystä jokaisissa vuorovaikutustilanteissamme ja kohtaamisissamme. Katsomme ympärillä olevaa maailmaa omien silmälasiemme kautta ja se on meidän todellisuutemme. Ratkaisevaa on ymmärtää, miten minä voin omalla käyttäytymisellä ja läsnäololla vaikuttaa myös toisen ihmisen hyvinvointiin ja siihen, että hän pääsee omissa asioissaan eteenpäin. Minun tehtävä on nähdä hänet ihmisenä, joka tuntee oman arkensa ja arvonsa. En voi ikinä täysin ymmärtää toisen todellisuutta, mutta voin yhdessä hyvässä yhteisymmärryksessä ja vuorovaikutuksessa toisen kanssa päästä niihin tavoitteisiin, jotka auttavat häntä löytämään motivaation oman elämän hallintaan. Reflektiivisen työotteen avulla kohdataan toinen ihminen arvostaen, hyväksyen ja kiinnostuen hänen elämästään. Ohjaajalla on mahdollisuus jokaisessa kohtaamisessa vahvistaa vanhemman mentalisaatiota, joka auttaa vapauttamaan vanhemman voimavaroja ja vahvistamaan itseluottamusta vanhempana. Perheohjaajan tulee omata hyvät vuorovaikutustaidot ja hänellä tulee olla ”herkät tuntosarvet”, joiden avulla hän kykenee löytämään vanhemman kanssa yhdessä heille sopivan ja kunnioittavan tavan mennä eteenpäin.

Opinnäytetyön jatkojalostaminen voisi olla laadullinen tutkimus Eväitä arkeen -perhekoulun vaikutuksesta varhaiskasvatusikäisten lasten perheisiin, jotka ovat olleet mukana perhekoulussa. Rajasin opinnäytetyöstäni pois varhaiskasvatusikäisten lasten vanhempien ja lasten haastattelut. Minua kiinnostaa paljon tämän opinnäytetyöprosessin käytyäni selvittää, minkälainen vaikutus perheisiin on ollut Eväitä arkeen -perhekoulun anti. Olisin kiinnostunut haastattelun kautta tutkimaan ryhmäohjauksen vaikutuksia varhaiskasvatusikäisiin lapsiin sekä heidän vanhempiinsa.

LÄHTEET

- Gothóni, R., Helminen, J. & Siren, R. 2005. Tutkiva, kehittävä ja kirjoittava ammattikorkeakouluopettajuus. Teoksessa Vanhanen-Nuutinen, L. & Lambert, P. (toim.) Hankkeesta julkaisuksi. Kirjoittaminen ammattikorkeakoulun ja työelämän kehityshankkeissa. Helsinki: Edita Prima Oy, 124–144.
- Heikkinen, H.L.T. 2006. Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa Heikkinen, H.L.T., Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähetysmistavat. Vantaa: Dark Oy. 16–38.
- Heikkinen, M. 2015. ”Sellasena ku sinä oot, niin sinä oot ihana”. Äitien käsityksiä kasvatuksen aatteellisista ja toiminnallisista periaatteista. Pro gradu -tutkielma: Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. [viitattu: 1.10.2016]. Saatavissa:
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/47259/URN:NBN:fi:jyu-201510073318.pdf?sequence=1>
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hovi-Pulsa, R. 2011a. Arkilähtöinen työote lastensuojelun perhetyössä. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2011, vol.12. 9–25.
- Hovi-Pulsa, R. 2011b. Arkilähtöinen perhetyö. Strukturoitua avoimuutta. Licensiaatintutkimus: Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden laitos. [viitattu: 1.9.2016]. Saatavissa:
http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20120001/urn_nbn_fi_uef-20120001.pdf
- Huovinen, T. & Rovio, E. 2006. Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa Heikkinen, H.L.T., Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähetysmistavat. Vantaa: Dark Oy. 94–113.

Hyvinkään kaupunki Perhepalvelut perheohjaus. 2016. Paperiesite.

Hyvinkään kaupunki. 2016. Hyvinkään kaupunki Perhepalvelut. [viitattu 7.3.2016]. Saatavissa: http://www.hyvinkaa.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lapsiperheiden-palvelut/apua_perheille/perhetyo/

Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Porvoo: WSOY.

Hämäläinen, J. 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopion yliopiston opetusjulkaisuja 1/1999. Kuopio: Kuopion yliopisto, koulutus- ja kehittämiskeskus.

Jaskari, S. 2013. Prosessikoulutus juurruttamisen välineenä – Vuorovaikutuskylpy- projektin kehittämistyön tulosten levittäminen perhetyön kentälle. Opinnäytetyö (YAMK): Turun ammattikorkeakoulu. Kuntoutuksen koulutusohjelma. [viitattu: 1.10.2016]. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/55791/Jaskari_Saara.pdf?sequence=1

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Porvoo: Bookwell Oy.

Kalland, M. 2014. Vanhemman mentalisaatiokyky. Teoksessa Viinikka, A. (toim.) Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2014. Tampere: Hämeen Kirjapaino Oy. 26–38.

Kalliola, T., Kurki, A., Salmi, M. & Tamminen-Vesterbacka, T. 2010. Matkalla ohjaajuuteen. Helsinki: Oy Nord Print Ab.

Kananen, J. 2014. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona. Mitä kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä? Jyväskylä: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Kauppi, A. & Takalo, A. 2014. Mentalisaation psykoanalyttiset juuret. Teoksessa Viinikka, A. (toim.) Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2014. Tampere: Hämeen Kirjapaino Oy.

Kiuru, E. 2016. Hyvinkään kaupungin Perhepalvelut perhetyö. Perheohjaajan haastattelut 9.2.2016–30.8.2016.

Kopakkala, A. 2011. Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Helsinki: Edita Prima Oy.

Kurki, L. 2006. Kansalainen persoonana yhteisössään. Teoksessa Leena Kurki, L. & Nivala, E. (toim.) Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen. Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print. Saatavissa:

https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/65787/hyva_ihminen_ja_kunnan_kansalainen_2006.pdf?sequence=1

Kyrönlampi-Kylmänen, T. 2010. Lapsen hyvä arki. Helsinki: Kirjapaja.

Laakso, M-L., Lajunen, K., Aro, T., Eklund, K. & Poikkeus, A-M. 2011. Yli-viikkaiden lasten vanhempien kokemuksia perhekouluinterventiosta. Kasvatus 42 (2), 118–130. [viitattu: 15.10.2016]. Saatavissa:

http://www oulu.fi/sites/default/files/content/Erityisopettajan_opintojen_aineistokoe_Artikkeli_1_0.pdf

Larmo, A. 2010. Mentalisaatio -kyky pitää mieli mielessä. Lääketieteen Aikauskirja Duodecim. [viitattu: 9.3.2016]. Saatavissa:

http://www.duodecimlehti.fi/web/guest/arkisto?p_p_id=Article_WAR_DL6_Articleportlet&p_p_action=1&p_p_state=maximized&viewType=viewArticle&tunnus=duo98674

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2016. Kasvatus ja kasvatustietoisuus [viitattu 9.3.2016]. Saatavissa:

http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/kasvatuksen_tapoja/

Mikkola, E. 2015. “Täydempää elämää”. Vanhemmuus vanhempien konstruoimana. Pro gradu -tutkielma: Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. [viitattu 1.10.2016]. Saatavissa:

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/45336/URN:NBN:fi:juu-201502161328.pdf?sequence=1>

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus: dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita.

Niemi, M. 2012. Lapsen ominaisuudet, perheen resurssit ja vanhempi-lapsisuhde lapsen kehityksen ennustajana. Pitkittäistutkimus varhaislapsuudesta kouluikään. Akateeminen väitöskirja: Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. [viitattu 29.8.2016]. Saatavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66944/978-951-44-8918-1.pdf?sequence=1>

Poikonen, P-L. & Lehtipää, R. 2009. Päivähoidon ja kodin jaettu kasvatustehtävä: kasvatuskumppanuus perheen voimavarana. Teoksessa Rönkä, A., Malinen, K. & Lämsä, T. (toim.) Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Juva: WS Bookwell Oy, 69–88.

Punamäki, R-L. 2011. Vanhemmuuteen siirtyminen: raskausajan ja ensimmäisen vuoden kiintymyssuhteet. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOYpro Oy. 95–114.

Rönkä, A., Malinen, K. & Lämsä, T. 2009. Pikkulapsiperheiden arjen paletti. Teoksessa Rönkä, A., Malinen, K. & Lämsä, T. (toim.) Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus, 11–19.

Rönkkö, L. & Rytönen, T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. Porvoo: WSOYpro Oy.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Annettu Helsingissä 30.12.2014. [viitattu 18.2.2016]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2015. Perhetyö. [viitattu 28.10.2016]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/perhetyo>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016. Lastensuojelun käsikirja. Ratkaisukeskeinen työskentely. [viitattu 1.10.2016]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyomenetelmat/ratkaisukeskeinen-tyoskentely>

Tiilikka, A. 2005. Äitien kasvatuskäsityksiä ja arvioiteja päiväkotikasvatuksesta. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö. [viitattu 1.10.2016]. Saatavissa: <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9514276280.pdf>

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Vehviläinen, S. 2014. Ohjaustyön opas. Yhteistyössä kohti toimijuutta. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Viinikka, A., Sourander, J. & Oksanen, E. 2014. Reflektiivinen työote perheryhmän ohjaamisessa. Teoksessa Viinikka, A. (toim.) Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2014. Tampere: Hämeen Kirjapaino Oy. 67–74.

Vilen, H. 2015. Voimaantumisen orientaatiot työvalmennuksessa. Koetut tuen elementit voimaantumisen mahdollistajina. Pro gradu- tutkielma: Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. [viitattu 1.9.2016]. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/45735/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201504281687.pdf?sequence=1>

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Vilkka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Juva: Bookwell Oy.

Vänskä, K., Laitinen-Väänänen, S., Kettunen, T. & Mäkelä, J. 2011. Onnistuuko ohjaus? Sosiaali- ja terveystieteiden ohjaustyössä kehittyminen. Helsinki: Edita Prima.

Väänänen, R. 2013. Perheen rakenteen, dynamiikan ja arvojen merkitys lapsen psyykkiselle hyvinvoinnille. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppätieteiden tiedekunta. Kuopion yliopistollinen sairaala, lastenpsykiatrian klinikka. Kuopio: Kopijyvä. [viitattu 29.8.2016]. Saatavissa: http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-1271-8/urn_isbn_978-952-61-1271-8.pdf

LIITTEET

LIITE 1 Tiedonhaun kuvaus

Julkaisuvuodet 2006-2016				
Kriteerinä käytetty: väitöskirjat, lisenssiaattityöt ja gradut				
Päivämäärä	Tietokanta	Hakusanat	Osumat/käytetyt	Valitut tietolähteet
29.8.2016	Melinda	ryhmä?ohjaus	16/0	
		ratkaisukeskeisyys	6/0	
		perhedynamiikka	4/1	Väänänen Riitta. 2013. Perheen rakenteen, dynamiikan ja arvojen merkitys lapsen psyykkiselle hyvinvoinnille. Itä-Suomen yliopisto. Väitöskirja. Kuopio: Kopijyvä.
		vanhempi-lapsisuhde	139/1	Niemi Martti. 2012. Lapsen ominaisuudet, perheen resurssit ja vanhempi-lapsisuhde lapsen kehityksen ennustajana. Pitkittäistutkimus varhaislapsuudesta kouluikään. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopiston.
		Voimavarakeskeisyys, voimaantuminen	19/0	
		kasvatustietoisuus, kasvatust?	14/0	